

Vzdal sa slastí lásky

PRED 155 ROKMI ZOMREL V NAJKRAJŠOM MUŽSKOM VEKU ĽUDOVÍT ŠTÚR

Na modranskom cintoríne, v hrobe neďaleko hlavnej brány, odpočíva muž, ktorý stál na počiatku moderných slovenských dejín - Ľudovít Štúr. Pätnásteho januára 1856 ho na poslednej ceste odprevádzali ako národného hrdinu. Rakvu striedavo niesli zástupcovia troch stavov: bratislavskí študenti, modranskí mešťania i vinohradníci. Na mramorový náhrobný kameň sa skladali po mestečkách i dedinách Slováci, ktorí verili, že s telom nezomrelo aj dielo.

Vedúca osobnosť slovenskej romantickej generácie mala pekný zovňajšok i dušu - tak Štúra opísal aj jeho súčasník Daniel Lichard: "... bol vysokej, mužsky peknej postavy, s cholerickým výrazom tváre; najmä čierne oči, ukryté pod hustým obočím, prezrádzali oheň jeho ducha. Štúr bol, pokiaľ ide o myseľ, človek ideálov; pokiaľ ide o srdce, šľachetná, úprimná duša." V mužnej kráse mohol vraj s ním súťažiť len Samo Chalupka... V evanjelickej učiteľskej rodine v Uhrovci a Trenčíne ho vychovávali v československej vzájomnosti a spolu s ostatnými romantikmi písal najskôr v bibličtine.

NEZAŤAŽOVAL PRAVOPIS S YPSILONOM

Dvadsaťosemročný absolvent univerzity v Halle však pochopil, že Slováci prežijú ako národ len s vlastným spisovným jazykom. Veril v slovenčinu, "reč kvetnatú ako lúky a stráne, vážnu ako skaly nad Súľovom, ihravú i ticho Keď Štúr začal písať po slovensky, ochladli voči nemu...Hoci neprajníci sa do spidu majúcu ako Váh". Vážne rozhodnutie o jej kodifikácii padlo na fare v Hlbokom 17. júla 1843. Štúr vo svojej gramatike Náuka reči slovenskej odmietol teóriu českých jazykovedcov o jednotnom československom jazyku; za slovenský spisovný jazyk nekodifikoval stredoslovenské nárečie, ako sa mylne tvrdieva, ale živú hovorovú reč ľudovej slovesnosti - kultúrnu stredoslovenčinu. Zvolil si moderný foneticko-morfologický prístup, laicky povedané, piš, ako počuješ. Dnešní žiaci by mali vedieť, že pôvodný Štúrov pravopis nezaťažoval gramatiku ani s tvrdým y - to pribudlo až po hodžovsko-hattalovskej historizujúcej úprave v roku 1852. Niektorí českí vzdelanci na čele s britkým Karlom Havlíčkom Borovským ani starnúci básnici Ján Kollár a Pavol Jozef Šafárik mu jazykový rozkol neodpustili. Do spisovnej slovenčiny pustili ako osy, v literárnej tvorbe sa naplno rozozvučala už za Štúrovho života.

NESPRATNÍKOM MYDLIL HLAVY...

Viacerí slovenskí spisovatelia z generácie romantikov sa zhodujú, že nebyť vplyvu Ľudovíta Štúra, možno by z nich boli vyrástli lumpi bez hlbších záujmov. Koľko oduševnenia s ním prišlo na hodiny, keď na Evanjelickom lýceu v Bratislave zastupoval starnúceho profesora Palkoviča! Prichádzal s aktuálnymi témami z histórie a jazykovedy slovanských národov, prednášal tak pútavo, že okrem Slovákov mával veľa poslucháčov aj Poliakov, Srbov, Chorvátov... Pomaďarčení študenti naňho donášali rektorovi lýcea i cirkevným patrónom školy a keď mu zakázali prednášať, dvadsiati mládenci sa vzbúрили: na Nový rok 1844 na niekoľkých vozoch opustili Bratislavu. Prijala ich Levoča. Tí, čo ostali,

sa večer tajne schádzali v redakcii Národných novín, kde odvolaný profesor písal "horúce" úvodníky a oduševňoval svojich žiakov za prácu pre národ. Na pohostenie dostali kávu, ktorú uvarila Štúrova sestra Karolínka, a vrece tabaku do fajok. Tajní návštevníci museli dbať na čas odchodu, aby im stráž nezavrela pred nosom mestskú bránu. Štúr bol prísny i autoritatívny, neponúkal žiadne výhody ani pohodlie, len tvrdé podmienky - bez alkoholu a bezuzdnej zábavy. Namiesto toho chodievali spoločne na výlety do prírody. Zo športov holdoval jazde na koni i šermu; šermovať sa naučil počas štúdia v Halle. Pod jeho vplyvom sa z viacerých štúrovcov stali dobrí šermiari. Ak sa stalo, že niektorý študent si zabudol splniť povinnosť, "pol hodiny mu mydlil hlavu, dokazujúc, že Slovania preto vychádzajú navnivoč, lebo sa nestarajú ani o svoje ani o cudzie veci", píše pamätník Jozef Podhradský. Gróf Zay chcel Štúra podplatiť a získať ho pre maďarskú politiku, no Ľudovít sa zapredať odmietol.

NENAPLNENÉ VZŤAHY

Štúr nebol chladným už bez citového života. Mal veľa priateľov, miloval poéziu aj sám ju písal. V Dumkách večerních nájdeme clivú báseň na smrť Puškina, napísanú pár mesiacov po jeho tragickom konci. V Rozžehnaní sa priznáva k náklonnosti k Marii Pospíšilovej, dcére českého vlastenca z Hradca Králové, v rodine ktorého si liečil poranenú ruku. Radí však dychtivej a trocha koketnej Máni zabudnúť, lebo jeho čaká doma neslobodná vlasť, kvôli ktorej sa vzdáva slasť lásky. Podľa Hurbana bol Štúr prvý raz "trafený" láskou k Nemke Wilhelmine počas štúdia v Halle. Ľudovít to popieral

- Wilhelmina vraj nebola jeho typ... Smútok zo smrti najbližších - najstaršieho brata Karola, otca i matky - vyjadril v Spevoch a piesňach zúfalou otázkou: Do smutných dní života môjho padneš ešte slnka blesk? Bezútešnosť prežíval pri návšteve matkinej mohyly: Osamote, v otupnosti berieme sa cez ten svet, zahľadení do minulosti, tu útechy pre nás niet... Štúrova posledná láska Adela Ostrolúcka, s ktorou sa zoznámil u jej strýka v kaštieli v Zemianskom Podhradí v roku 1846, keď oslávila osemnásť narodeniny, najviac spĺňala jeho predstavu o ideálnej žene. Bola vzdelaná, verná, milá, nijaká koketa. Zaľúbenci prežívali ťažké obdobie, lebo Štúr bol po porážke revolúcie 1848-1849 pod policajným dozorom. Žil v Modre, kde písal a pomáhal sa starať o sedem sirôt po bratovi Karolovi. Žandári ho sledovali, ak sa chcel vzdialiť z mesta, musel žiadať o povolenie. Adela zomrela v roku 1853 vo Viedni na týfus. V Štúrovej básni sa ukrýva pod značkou A.O.

OSUDNÝ ROZHOVOR

V modranskom chotári, na predvianočnej poľovačke, samu stala nehoda: pri preskakovaní priekopy sa na zľadovatenom snehu pošmykol, v tej chvíli vyšla rana z jeho pušky rovno do nohy. Ošetrovali ho modranskí lekári Gajary a Emres i bratislavský Majer. Rana samu začala hojiť, keď 12. januára 1856 došlo k osudnému rozhovoru medzi doktorom Gajarym a pacientom, ktorý si obzeral ranenú nohu: "Pán doktor, ja mám tú nohu kratšiu... Nechcem chodiť nakrivo, oprite mi ju natiahnuť..." Keď to doktor odmietal, pacient ho posmeľoval: "Ja vám to kážem, je to na moju zodpovednosť!" Po natiahnutí nohy mu z rany začala tiecť krv a ešte v ten istý deň zomrel. (Rozhovor zaznamenal očitý svedok - Štúrov ošetrovateľ Daniel Lačný.) O dôstojný pohreb sa postaral Štúrov priateľ, spisovateľ a riaditeľ modranského gymnázia Janko Kalinčiak. Smutné bolo, že Slováci si Štúra nemohli v Uhorsku

uctiť umeleckými dielami ani po smrti. Do roku 1918 existovala len jedna jeho olejomalba od J. B. Klemensa, a žiadna socha ani pamätná tabuľa.

ALŽBETA REMIÁŠOVÁ

Foto: archív

Zo športov Štúr holdoval jazde na koni i šermu; šermovať sa naučil počas štúdia v Halle. Pod jeho vplyvom sa z viacerých štúrovcov stali dobrí šermiari.

Foto:

- Andrej Kováčik: Návšteva Štúra, Hurbana a Hodžu u básnika Jána Hollého pred kodifikáciou spisovnej slovenčiny
- Adela Ostrolúcka spíňala Štúrovu predstavu o ideálnej žene
- Štúra ako impozantného jazdca na dunajskom nábreží namaľoval v roku 1956 Gejza Kieselbach
- Rodný dom Štúra (aj Alexandra Dubčeka) v Uhrovci

Slovenka; 02/2010; 11/01/2011; s. 62 - 63; ALŽBETA REMIÁŠOVÁ